

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:

Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	20 cèntims.
Número atrassat	30 »
Subscripció anual	10 pessetes.

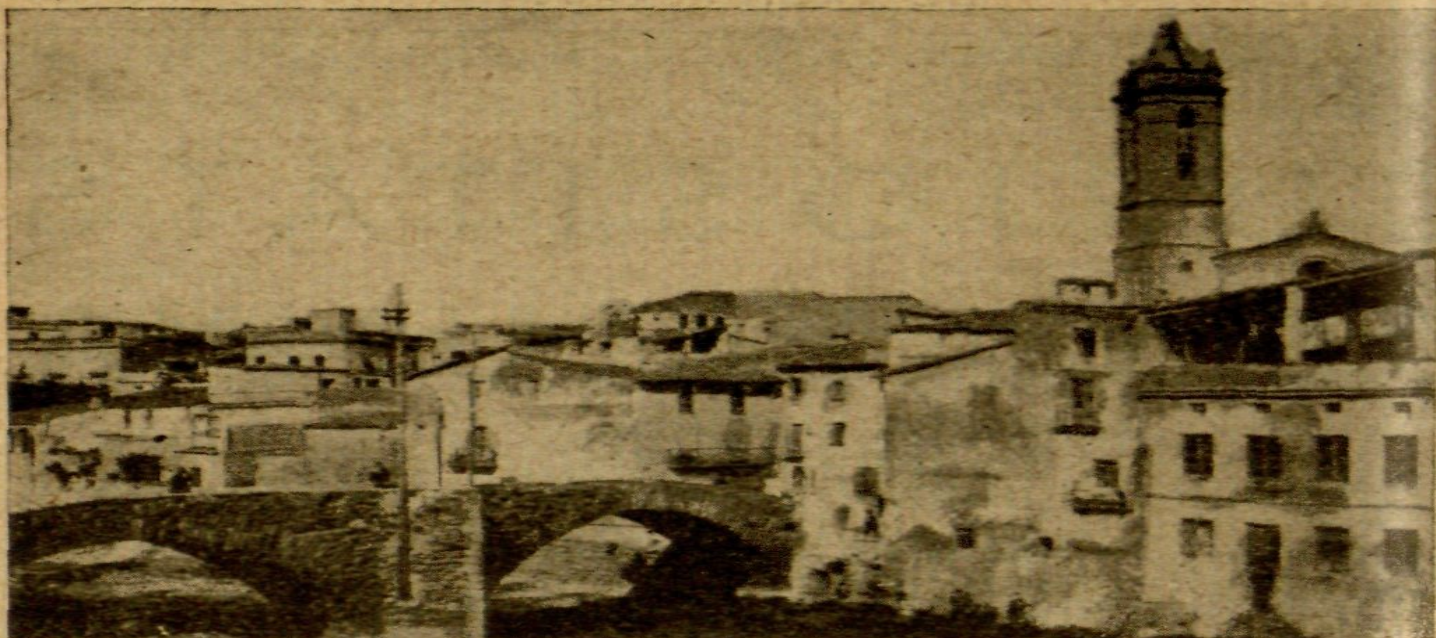

S U M A R I

La Bisbal, pàg. 2. — Onze màximes per a fer homes de vàlua, pàg. 6. — Endevinalles, pàg. 7. — El Gremi de Llibreters i Impressors a Catalunya, pàg. 8. — Lluna de març, pàg. 10. — La nupcialitat catalana, pàg. 11. — Matisos de llegenda, pàg. 12. — L'escut de Terrassa, pàg. 17. — Un dineret per a la Santa Creu, pàgina 18. — "Passa per l'Angel, que faràs dreuera", pàg. 19. — Pàgina festiva, pàgina 20. — Francesc Vayreda i Casabó, pàg. 21. — La cançó de Sant Ramon, pàg. 25. — Gràfics, pàg. 27. — Santuari de la Mare de Déu de la Misericòrdia, de Reus, pàg. 28.

UAB

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

La Bisbal. - Pont vell.

La Bisbal

A la vora del Daró i al mig d'una contrada fèrtil i frescal, amb boscos i hortes, La Bisbal, cap de partit i del Baix Empordà, és el centre d'una extensa comarca agrícola, que reuneix tots els divendres en els seus famosos mercats, ja sigui per tractar de compres de bestiar, cereals i altres mercaderies, ja per a la venda de propietats, o per tractar d'herències, plets i altres monsergues dependents de la cúria i els seus voltants.

La Bisbal i el seu agregat de Sant Pol, amb sis mil habitants i a 28 quilòmetres de Girona, ha estat sempre una ciutat senyora, o sigui, una ciutat agrícola. L'advocacia li ha donat llustre, i amb l'agricultura, vida. En el renaixement, però, de les forces del país ha trobat una empenta industrial de gran volada. Ja no és el comerç solament i l'explotació de les riqueses naturals, sinó que és la transformació dels productes; si continua essent important judicialment pel seu jutjat de primera instància, per la seva presó de partit, installada a l'antic castell, si administrativament prospera amb el Registre de la Pro-

La Bisbal. - Un aspecte del mercat.

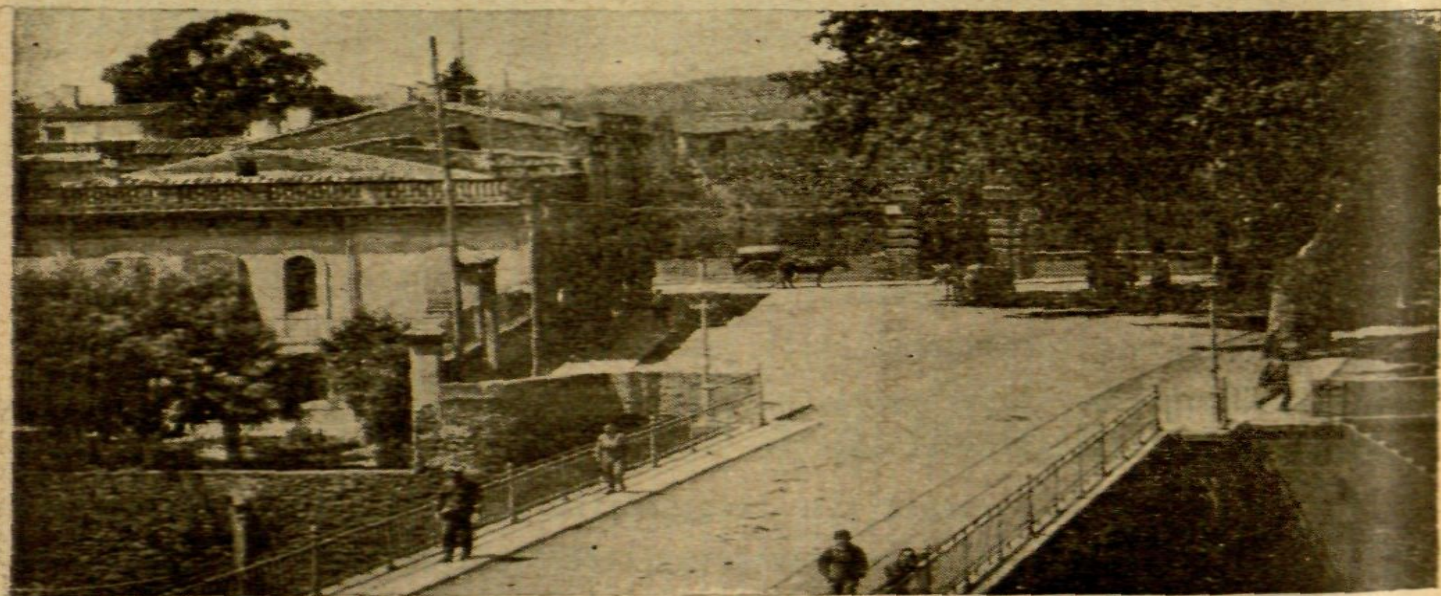
pietat, industrialment ha fet un salt: el suro que es cull a les muntanyes de les Gavarres, muntanyes plenes de caça i de dòlmens, és elaborat allí mateix, i no solament en la forma primitiva dels taps a mà o a màquina, dels quals té avui fàbriques, ans en la forma de discos, dels quals n'hi ha tres fàbriques, i de conglomerats, amb dues fàbriques, que produeixen diversitat de productes d'aquesta nova matèria. Però el principal ram de la seva indústria —ja que la dels taps és comuna a tot el Baix Empordà—, és la terrisseria (en mig d'un terreny argilós, La Bisbal ha

La Bisbal. - Passeig de Marimon Asprer.

sabut aprofitar aquest avantatge). Hi ha dotze fàbriques de ceràmica i tres de llosetes i rajoles, que produeixen la diversitat més gran de models i objectes, tant per a la contrucció com per a l'interior i ús domèstic, de tal manera que no solament proveeix tota la comarca, sinó que exporta en grans quantitats.

Però encara té la Bisbal una altra especialitat, la més coneguda de les persones de bon paladar, i són els famo-

La Bisbal. - Pont-Carrer de Girona.

sissims borregos, de pasta de full, lleugers, daurats, fràgils i saborosos que es fonen a la boca, com no se'n fan enlloc més, i que qui n'ha tastat un cop no deixa d'alabar-los. La Bisbal els produeix i els exporta, i prova palesa n'és l'existència de cinc fàbriques d'aquesta pasta seca tan excellent.

Les fires de La Bisbal són tan anomenades com els seus mercats, i l'abundància d'elles en diu l'èxit: en celebra el primer de gener, el dilluns de Pasqua, per Sant Pere i el primer diumenge de novembre. Les seves festes són: la de la Mare de Déu d'Agost i la de la Mare de Déu de Setembre.

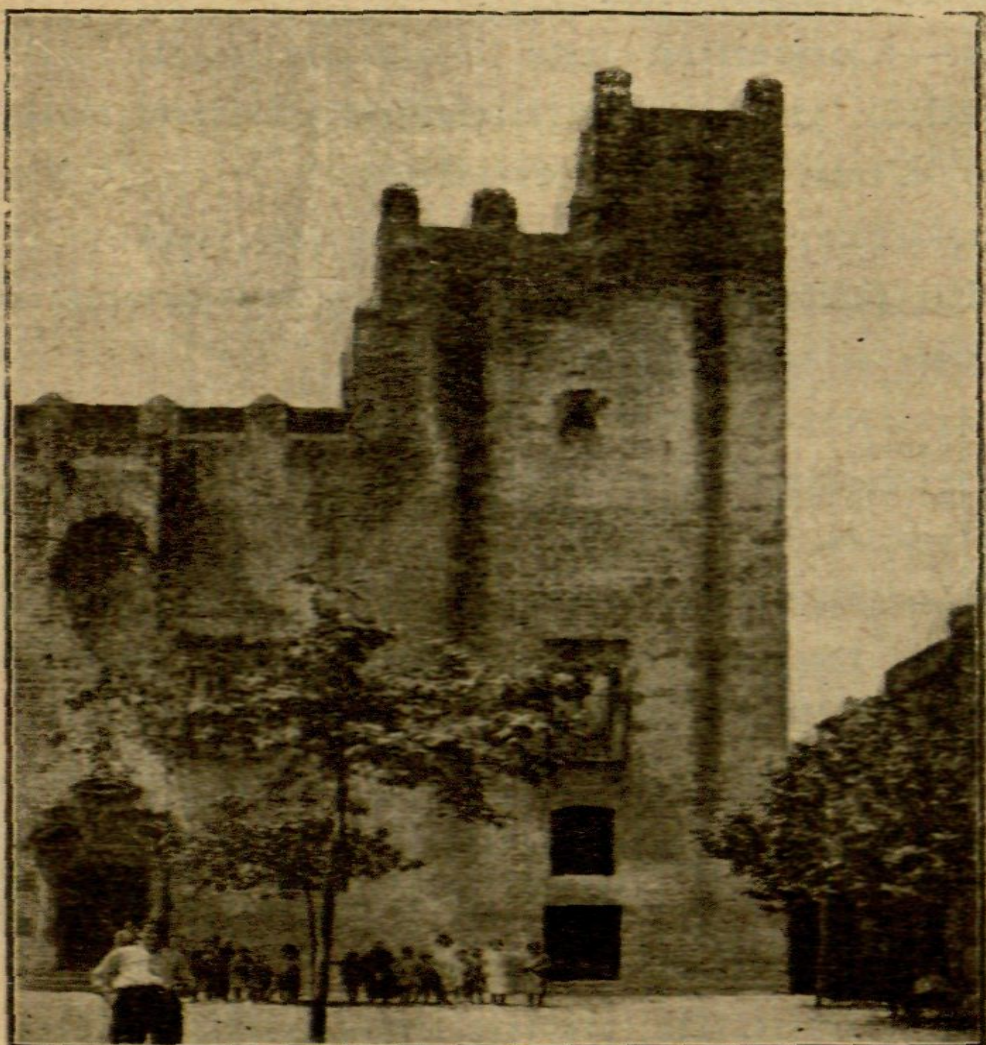
Amb nombroses vies de comunicació, importants carreteres i el ferrocarril econòmic del Baix Empordà que va de Palamós a Girona, i la circumstància de la capitalitat

de la comarca i els nombrosos pobles que la volten, és una ciutat constantment visitada pels forasters.

Té tres teatres i dos cinemes, i no descuida pas, per això, la part cultural, ja que compta amb tres col·legis i quatre escoles de nenes, quatre de nens i una mixta per a pàrvuls.

Té una Cobla famosa, La Principal, que es disputa la primacia de la comarca amb la de Perelada, per a les sardanes.

Esportivament, compta amb una important societat, la U. E. Bisbalenca, que posseeix un camp d'esports magnífic i espaiós.

La Bisbal. - El Castell.

Onze màximes per a fer homes de vàlua

Primera.—No esperis el moment favorable: fes-lo.

Segona.—Infiltra als joves resolució i instrucció, amb el que no hi haurà qui els limiti el nombre d'èxits.

Tercera.—Preocupa't, sobretot, de la carrera que hagis d'emprendre. ¿Quines són les teves aptituds? Aquesta és la qüestió primordial.

Quarta.—Concentra tota l'energia a un sol fi. No et deixis conduir per vanes illusions. Pensa amb una sola cosa, però d'una manera constant.

Quinta.—Presenta't bé. L'home de bon port i modals no necessita posseir riqueses; totes les portes se li obren i pot arribar a tot arreu.

Sisena.—Respecteu-vos vosaltres mateixos i confieu amb vostre valer; és el millor mitjà per a inspirar confiança als altres.

Setena.—“Si no vols morir, treballa”, així ho exigeix la naturalesa. De no treballar, sobrevé la mort intel·lectual, moral i física.

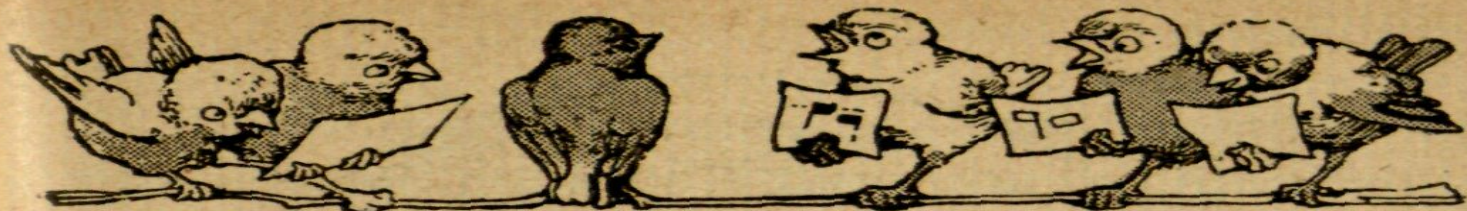
Vuitena.—Sigueu esclaus de l'exactitud. Vint coses a mig fer, no valen el que una cosa completa.

Novena.—La vida serà el que feu. Del món no es recull més que el que se li dóna.

Desena.—Mireu de treure ensenyança dels fracassos.

Onzena.—Res no val tant com la constància. El gènit dubta, es cansa; mes la constant perseverança té seguretat de guanyar.

Labor improbus omnia vincit.

ENDEVINALLES

AL camp verdeja,
a casa blanqueja,
serveix d'aliment
i com més fresc, és més calent.

(El pa)

Al palau i a la cabana
m'aixequen grans monuments;
sense mi no hi hauria Pàtria
ni panotxes ni parets.

(El pa)

Com més fresc sóc, més calent;
i em fan de distintes formes;
em vol el pobre i el ric
i per aïmar-me em devoren.

(El pa)

Ves si saps el que és
ço que dir-te vull:
és pastat *demà*
i menjat *avui*.

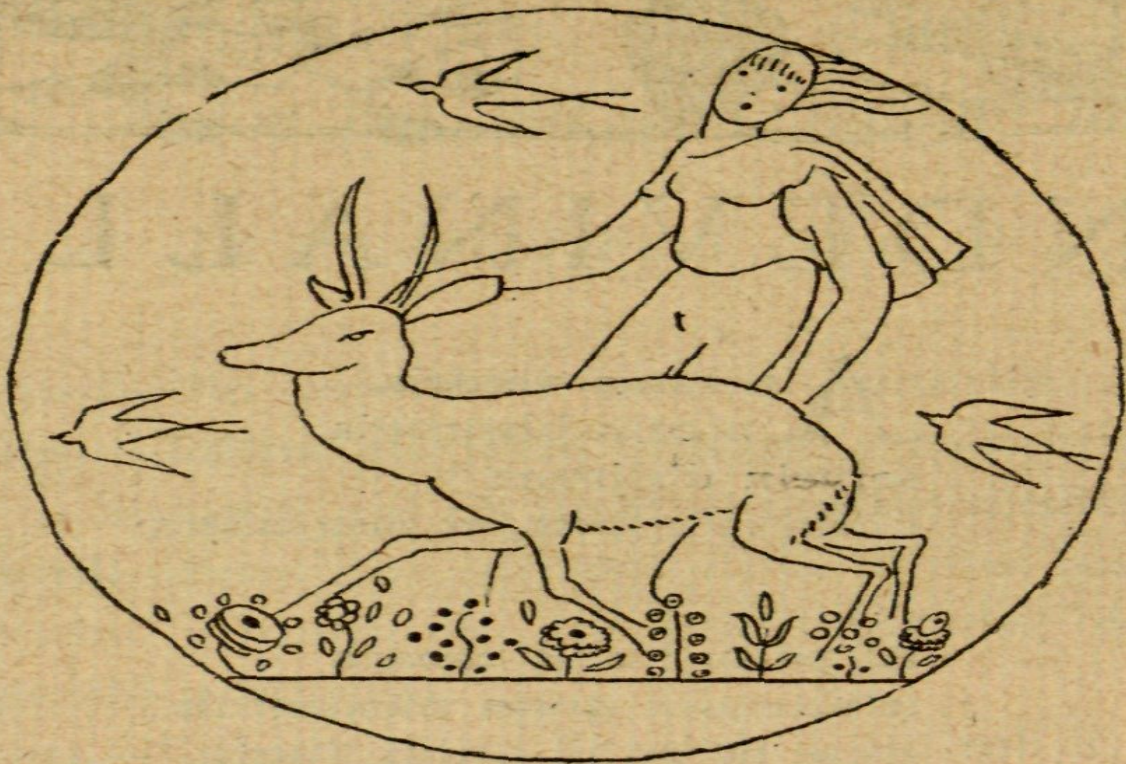
(El pa, pastat de mà)

Monstre sóc entre les gents,
foc respir i no m'abraç,
de mi fan tant de cas
que m'envien molts presents.

(El forn)

Sóc molt negre i sóc molt car,
però, mireu si dec ser bo,
que tant en fred com calô
en cap casa puc mancar.

(El carbó)

El Gremi de Llibreters i Impressors a Catalunya

EL nom de llibreter antigament s'aplicava igualment als enquadernadors i negociants de llibres.

A Catalunya, com en la resta d'Europa, l'especialitat fou sempre distingida pels reis, els organismes universitaris i homes doctes. Quan el comte de Barcelona, don Joan II, rei d'Aragó, fundà la Universitat de Lleida (any 1300), en ses Ordinacions eximí dels tributs de *leuda* i *peatge* a tots els que portessin llibres o pergamins per vendre a dita Universitat, de tan honrosa memòria.

A partir d'aquest moment va ésser notable el comerç de llibres catalans, i va aconseguir major desenrotllament en el segle xv, època en la qual els del ram, van sentir anhels i necessitat d'agremiar-se, dintre la llei. Segons consta, ja estaven agremiats altres arts i oficis, i facultats de la ciutat.

L'any 1440, la Generalitat de Catalunya, organisme

igual a l'actual Generalitat, va nomenar el seu llibreter oficial.

El Consell de Cent barceloní, que regia admirablement la vida ciutadana, gelosa de la prosperitat de l'Ajuntament, establí la categoria de *Cònsol* que representava el gremi de Llibreters de Barcelona (any 1446) i més tard acordà el nomenament de Llibreter de la Ciutat.

Al segle XVI l'organització del gremi fou reconeguda i aprovat el seu règim, en ocasió que l'Emperador Carles V refrendà les Ordinacions (Estatuts) dels gremis barcelonins; els llibreters, després de l'aprovació reial (31 gener de 1553) i la conformitat dels *Honorables Consellers de la present ciutat*, van fer pregonar públicament, segons costum, al so de quatre trompetes, el reconeixement legal de dit organisme (2 de març de 1553).

El mes de maig de 1553, previ conveni de la Junta de senyors Cònsols del Gremi i la Priora del Monestir de Sant Jeroni, la Confraria va quedar instal·lada en dit cenobi, on tots els anys es celebraria la festa Patronal, del mode i forma ja estipulada. Segons costum de l'època, la festa dels Llibreters consistia en la celebració d'actes religiosos diversos (misses de difunts, d'aniversari) amb música, cants i il·luminació esplèndida, i eren distribuïts rams de flors a la concurrència, composta principalment de *Confreres* i *Confraresses*.

Els impressors de Barcelona i altres llocs de la península Ibèrica, tenien per patró a Sant Joan Ante-Portam-Latinam (5 de maig), quin programa de festes era igual que el dels Llibreters. La Germandat d'Impressors de la Cort fou constituïda en 1597, amb la deguda aprovació de l'Arquebisbe de Toledo. A Madrid, la impremta començà a funcionar en 1556.

R. CANIVELL.

(Acabarà).

L l u n a d e m a r ç

LLUNA de març, o lluna freda encara
de les gebrades hivernals!
Mai com avui t'havia vist tan clara
per damunt de la calma dels tossals.

Per no ferir el silenci de les coses,
pausada, et va al davant sense remor,
la teva llum que desvetlla les roses
i t'encatifa els camins de claror.

Tu hi passes tan lleugera i tan alada,
que l'amant més devot que et vol seguir
no hi endevina la més lleu petjada
de la sandàlia del teu peu tan fi.

Per tos camins més clars també em perdria,
si no fos per l'Amor que em té segur:
lluerna sempre ardent que em fa de guia
i que no minva mai com minves tu.

Com tu sols hi camina als clars de lluna,
tota pausada, blanca, alada i lleu...
de pensar en Ella ja no et veig tan bruna
i et trobo blanca com si fossis neu.

Oh nevada de llum! Com més te miro,
més por em fa de reprendre el meu camí,
i més sovint cap endarrera em giro
per veure les petjades que hi albiro
de mes plantes cruels que et fan cruixir.

UAB
VENTURA GASSOL.
Biblioteca de la UAB
i Hemeroteca General

(Del llibre "Poemes" 1917-1931).

1858-70

1888-900

1901-13

1914-26

1927-33

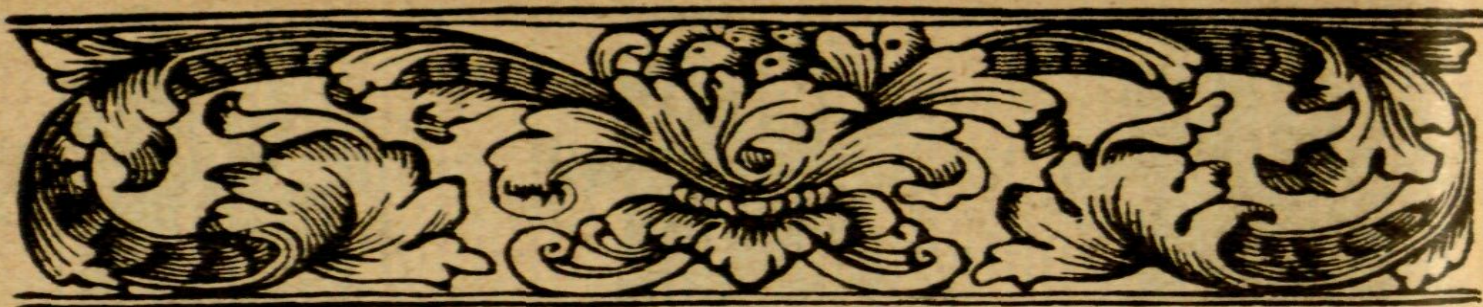
1934

La nupcialitat catalana

L'ANY 1934 s'efectuaren a Catalunya 18,988 matrimonis, o sigui que per cada 1.000 habitants se'n van casar 6'4. Aquest tant per 1.000 és el més baix que s'ha donat al nostre poble en molts d'anys. La mitjana per al període 1858-70 fou de 7'8 per 1.000. Aquesta xifra puja a 8'1 en els períodes 1888-1900 i 1901-1913. Augmenta encara lleugerament fins a arribar a 8'2 matrimonis per 1.000 habitants en 1914-1926, però després va davallant, sobretot en els darrers anys. La mitjana del 1927-1933 fou de 7'4 matrimonis per 1.000 habitants, i ja hem vist que el 1934 arribà a baixar fins a 6'4 per 1.000.

Una idea d'aquesta baixa ens ve donada per les parelles de nuvis que hi ha al davant, ja que la superfície que aquestes ocupen és proporcional a la xifra de la mitjana dels matrimonis per 1.000 habitants en cada període.

(De «Moviment Demogràfic de Catalunya». Gràfics i Comentaris.— Generalitat de Catalunya.— Servei Central d'Estadística).

Guifré el Pilós

Matisos de llegenda

LANZONI, en el seu completíssim estudi sobre les llegendes històriques, explica com en totes les literatures i en totes les històries pot hom trobar certes analogies colpidores de narracions o anècdotes, sovint remarcables per llur significació, formes llegendàries entre les quals unes vegades no existeix cap vincle de dependència, mentre que altres cops resulten més o menys notòriament relacionades per la imitació o derivació de les posteriors respecte les més antigues. Episodis llegendaris de l'Antiguitat clàssica reapareixen, en no pocs casos, més o menys deformats externament, dintre relacions fabuloses de l'Edat medieval; no sempre intencionadament aprofitats aquells, sinó repetits a voltes casualment per una simple coincidència espontània de la fantasia popular d'èpoques distintes.

L'examen dels primers capítols dels *Gesta comitum Barcinonensium* permet de consta-

Guifré el Pilós.
Estàtua al Saló de S. Joan,
de Barcelona.

tar com en la llegenda de Guifré et Pilós, tal com és recontada en aquella crònica, es troben aspectes interessants que presenten punts de similitud amb certs detalls de la tradició poètica del retorn d'Ulisses a la seva llar.

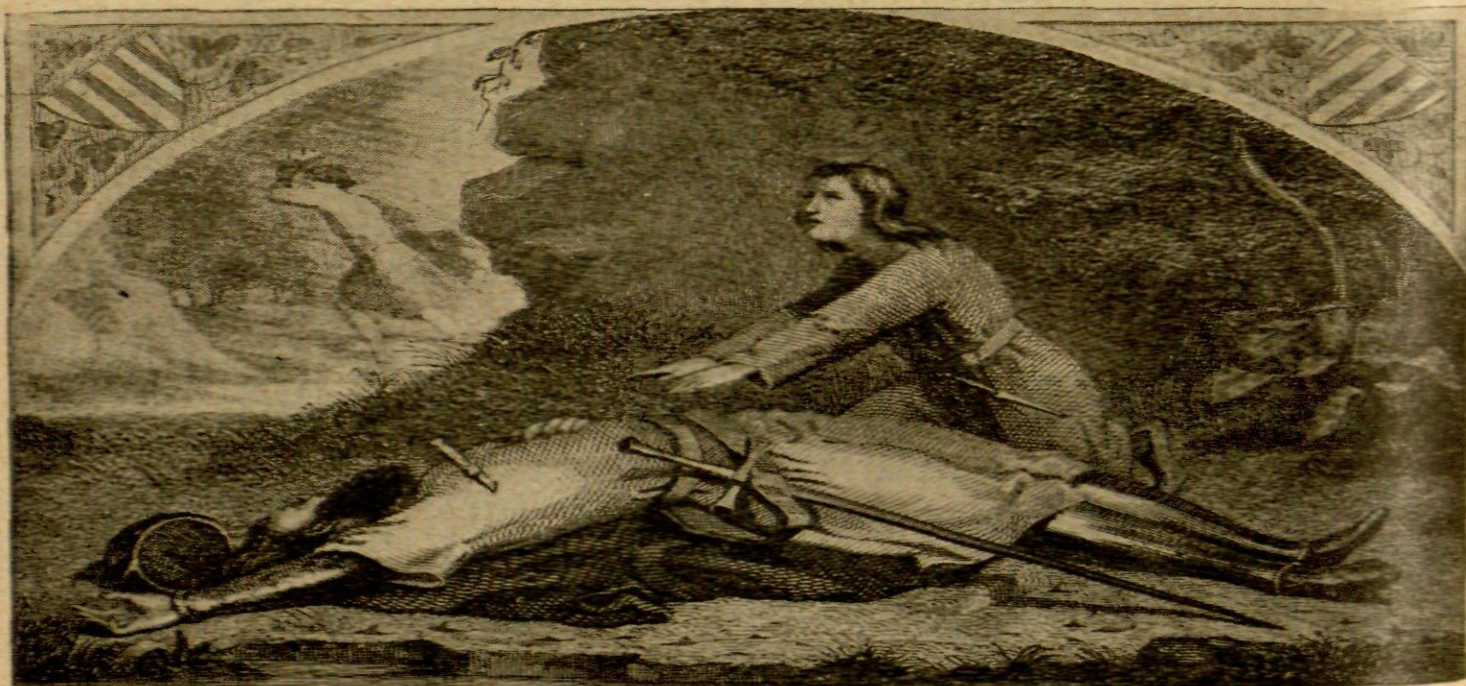
Guifré, en la crònica comtal, apareix abillat amb vils vestidures que dissimulen la seva personalitat veritable llavors que, eixint de Flandes, torna celadament a la terra paterna amb el desig de venjar la mort del seu progenitor i d'atribuir-se la possessió del comtat que aquell patrici indígena havia regit. Salomó, el comte franc qui en tal moment (segona meitat del segle IX), per voluntat del rei Carles, governava el país, tenia indubtablement als ulls del cronista ripollès del segle XII, segons la tradició popular per ell recollida, tot l'aire d'un usurpador. Guifré, en aquest sentit, encarnava, per contra, una idea de reivindicació; i en la seva figura es perpetuà, com ha remarcat Calmette, la concreció d'una fervorosa aspiració col·lectiva.

Es una vella la qui condueix Guifré fins que arriba a trobar sa mare, la qual vivia encara en el terror propi, servant indefallent una lleial viduïtat. L'entrevista tinguda secretament i en la qual el fill, en virtut d'una particular característica pilosa, és reconegut per ella, precedeix el gran moment en què s'acomplirà la tràgica vindicta i en què, com a conseqüència última d'aquesta, es realitzarà la restauració, a favor del Pilós, del poder que el vell Guifré havia tingut al comtat de Barcelona i en tot el marquesat.

El comte franc Salomó, considerat com un intrús pels nadius de la Marca, és mort d'un cop d'espasa pel jove Guifré, qui havia rebut prèviament l'adhesió amb jurament de diversos amics fidels del seu pare, als quals la comtessa vídua amagadament l'havia presentat. El triomf de Guifré i de la seva causa és, doncs, definitiu.

Encara que breument explicada per la narració de la crònica ripollesa ¿qui no veuria, però, en aquesta part de la llegenda que envoltà ja d'antic la figura altament representativa del comte Wifred el Pilós, contingudes implícitament dintre una monàstica sequeuat de dicció, mostres tals de decisió, d'ardiment i d'enginy que renovaven en certa manera, a distància de temps i de lloc, les que va palesar l'astut Laertiada quan, també en figura d'indigent, escometé (prèvia l'entrevista amb Telèmac i el reconeixement

ment per Euriclea a causa d'una peculiar cicatriu) aquella final i decisiva empresa del recobrament de la seva casa i del seu estat i de la vindicta cruenta pels odiosos ultratges? ¿I qui desistiria, així mateix, d'associar a semblant record el de l'honesta constància de Penèlope, en descobrir els sentiments que havien d'encoratjar aquella comtessa-vídua de la nostra llegenda, durant els anys que tot honorant fidelment la memòria de l'espòs, esperava amb prometedora illusió el retorn venturós del fill destinat a

Jurament de Guifré davant el cadàver del seu pare.

l'acompliment d'heroiques proeses? Certament, malgrat les variants que les diferencien, pot bé establir-se, tanmateix, algun parallelisme entre la llegenda homèrica i la història fabulosa relativa al fundador de la dinastia de Barcelona. Es, però, el més probable que, fora de les diverses i curioses similituds apuntades, cap altre contacte no existeix entre ells. Jo no m'atreveria pas a establir-hi cap mena de filiació que les relacionés altrament.

En veritat —diu Lanzoni— semblaria que la imaginació humana, acopiant en conjunt arbitràriament les dades de l'experiència, hagués d'ésser una forja gairebé inexhaurible de combinacions. Però la potència inventiva dels homes ha resultat de fet menys fecunda del que s'hauria pogut creure a priori. No solament la imaginació dels individus torna a fressar els seus camins i reproduceix i repeteix fins a la sacietat anàlogues situacions, imi-

tant-se i plagiant-se maquinalment a si mateixa; també la fantasia i el sentiment de la collectivitat humana, especialment en circumstàncies i condicions similars, per causa de les uniformes habituds fonamentals de l'esperit humà, experimenten emocions genèricament idèntiques, produeixen concepcions semblants i es troben en molts punts. El

La pólvora ressona dejorn als Pireneus.

cas que acabo de presentar n'és, al meu entendre, un bon exemple.

* * *

La particularitat més remarcable del capítol tretzè del "Llibre dels feyts d'armes de Catalunya", és la llegenda relativa a l'origen del distintiu heràldic de la dinastia de Barcelona, llegenda que per ell és introduïda en el camp de la nostra historiografia. Heus-ací, atenent-nos a aquell text, com la trobem formada a començaments del segle xv. Guifré el Pilós, com a bon vassall de Carles el Calb, acudí amb nombre d'altres barons de la nostra terra, a

auxiliar-lo en la lluita contra els normands. En una batalla molt cruenta el comte de Barcelona, qui amb el seu gran ardiment i coratgia va decidir-la a favor de Carles, resultà fortament nafrat. El monarca, en tenir esment que Guifré havia estat ferit, va a veure'l tot seguit a la seva tenda. En la valentia del nostre comte veu Carles acreditar una vegada més el vigorós ardiment de la família carolíngia i, després de recordar el parentiu existent entre ells dos, el compara amb els ascendents més il·lustres de la dinastia reial. I volent-lo regradar per la magnífica proesa recent diu Carles a Guifré: "Vos haveys gonyada aquesta gran victòria, mes jo us en faré tantes gràcies e mercès que ausades bè'n restarets pagat; e ara yo us vull donar armes de la mia pròpia mà, com moltes voltes me les hajau demanades e yo may vos les hage otorgades, e seran per a sempre les que hara vos daré". "E mullant l'emperador —segueix Boades— los quatre dits de la mà dreta ab la sang que de les nafres del dessus dit comte En Guiffre exia, e tornant-los altra e altra molta mullar, los va passar per l'escut del comte, qui era daurat e no y havia armes senyalades, com ell les volia de mà de l'Emperador, segons que per los feyts d'armes les merexia; e va restar l'escut del cap demunt tro al cap d'avall senyalat ab quatre ratlles de sang; e li'n dix: Aquestes seran, bellicorosíssim comte, les vostres armes e dels qui baxaran de Vos, que són armes de la vostra sang exida de les vostres nafres que en servey meu han fetes al vostre cos los meus inimichs, e per ésser armes exides del vostre marvellós coratge e de la vostra gran virtut seran les mils (*les millors*) que negun baró del món hage. E lavors lo comte així com mils posqué li'n reté moltes de gràcies; e l'Emperador faé que'l curassen bé e com se'n devia e li'n faé grans mercès".

¿En quina època deuria formar-se aquesta llegenda de l'origen de l'emblema familiar de la casa de Barcelona? Tenint en compte que l'ús dels blasons hereditaris a l'Europa medieval arrenca del temps de les croades i dels torneigs, resulta evident per de prompte que la dita llegenda no podia haver estat imaginada abans del segle XII. A França —diu Gourdon de Genouillac— fou en temps de Lluís VII (mitjans del segle XII) quan aparegueren sobre els escuts figures particulars que prengueren un caràcter

fixe i hereditari, les quals es perfeccionaren en el segle XIII, en temps de Sant Lluís, i es subjectà llavors llur composició a normes determinades que constituïren les regles del blasó. Es comprèn, doncs, que l'època de la redacció del nucli originari del text primitiu dels *Gesta comitum*, a mitjans de la dotzena centúria, havia d'ésser encara prematura per a la llegenda de la marca heràldica de la dinastia barcelonesa, i així no és d'estranyar que aquesta bella llegenda no figuri a la crònica comtal.

Sans i Barutell demostrà, per altra part, que a finals del segle XIV no era encara coneguda. Jo em decantaria a creure que fou en les darreries d'aquest quan ella va ésser creada. Llavors que Boades la recollí estava ja ben constituïda, i essencialment (amb afegidures i desdoblements posteriors quant a detalls), va restar sempre més inalterada, un cop hagué assolit, en l'edat moderna, la seva difusió.

F. VALLS I TABERNER.

L'escut de Terrassa

Segons certificació de don Pere-Maria Rigalt, el vertader escut de la ciutat de Terrassa que antigament era coneguda per Egara, és compost de dues part: en la superior, camp d'or amb les quatre barres d'Aragó; en la inferior, camp d'or i un castell de color vermell amb marlets, les portes i finestres en negre. Aquest escut sembla haver estat concedit als habitants de Terrassa pels darrers comtes de Barcelona, a l'ajuntar-se amb la família d'Aragó, per la fidelitat que mostraren resistint les temptatives d'En Guillem de Montcada per a què l'ajudessin a combatre contra un dels antecessors de dits comtes.

Hi ha altre escut de Terrassa: consisteix en un camp d'or i un castell també de color vermell amb marlets, però a sobre dos baluards, una porta i finestres en negre, circumscrit de dues branques verdes de llorer.

NOTA.—Aquest escut s'ignora quan i per qui fou concedit a l'esmentada ciutat, sols es ressenya per haver-lo vist en els impresos de l'Ajuntament de Terrassa, i és el que usa.

C O S T U M
B A R C E L O N Í

Un dineret
per a la Santa Creu

Es aquest nom, el de Santa Creu, el d'una festa ben assenyalada que de temps molt antic ve commemorant-se i que tal vegada els actuals barcelonins a penes si n'heuen esment, a no ésser per unes veus d'infant que els escometen per les vies ciutadanes, captant, portant un platet amb flors, per a la Santa Creu.

Bo serà, doncs, rememorar fets passats i recordar als ciutadans d'ara de com a la vella Barcelona, es celebrava aquesta diada de la Invenció de la Santa Creu, que s'escau el dia 3 de maig.

Unes notes copiades del *Viaje literario a las iglesias de España*, del P. Villanueva, ens explicaran algunes particularitats de com era abans: "Ja que parlo de la diada de Santa Creu de Maig, diré que es celebra missa solemne a la Catedral. En el presbiteri es col·loca una gran creu formada amb roses blanques a semblança de la que usa el Capítol en el seu escut d'armes, formant en el centre una estrella feta de roses vermelles.

"La devoció que el poble de Barcelona serva des de temps llunyans a la Santa Creu és tan general com antiga, i de la seva popularitat és testimoni el costum, que, tot i força disminuït, encara es conserva, de què en la diada aquesta es veuen en la majoria dels portals de les botigues de menestrals barcelonins, capelletes guarnides, dedicades a la Santa Creu, i la quitxalla escomet als transeünts per

a demanar almoïna a fi d'ajudar a ornar-les i fer-hi lluminària”.

De tal costum, esmentat pel P. Villanueva, que ja està del tot perdut, el de les capelletes, n'ha quedat un altre —actualment s'està perdent també—, que consisteix en anar noïetes i noïets per carrers i passeïgs portant un platet amb flors, i escometent els vianants amb aquelles tradicionals salutacions:

Vostè, senyora hermosa,
que té la cara de rosa:
un dineret per la Santa Creu.

Vostè, senyor galant,
que té la cara de diamant:
un dineret per la Santa Creu.

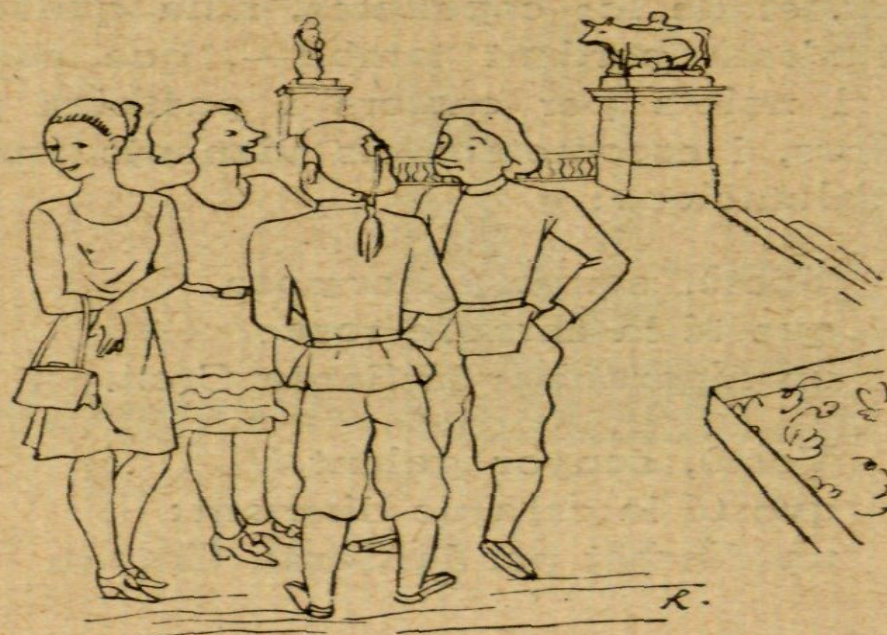

UNA LOCUCIO POPULAR

«Passa per l'Angel que faràs drecera»

QUAN Barcelona estava cercada de muralles, en l'anomenada de Terra, l'any 1466, els Consellers determinaren col·locar la imatge de l'Angel guardià de Barcelona, en recordança de la llegendària aparició d'un Angel a Sant Vicenç Ferrer, en una capella adossada a la muralla, sobre l'arcada del portal, a fi d'obtenir la celestial protecció i alliberar-se de la pestilència que s'havia ensenyorit de la ciutat. I aquella capella donà nom a aquell portal de muralla, i ha estat per sempre més conegut per Portal de l'Angel.

L'any 1843, en dictar-se el decret d'enderrocar la muralla de Terra, la capella de l'Angel Custodi fou també enderrocada. Però aquell Portal de l'Angel esdevingué entre els barcelonins privilegiat dels altres, per ésser el pas directe que conduïa vers els indrets d'esbarjo dels voltants de Barcelona i també perquè estava més hores obert que no pas els altres portals; per això adquirí principalment major popularitat, i donà origen a aquella dita tan coneguda dels antics barcelonins: “Passa per l'Angel que faràs drecera”.

Plaça de Catalunya, mercat de minyones i soldats.

Els canics a la Rambla.

F. Vayreda.—Autorretrat.

CATALANS NOTABLES

Francesc Vayreda i Casabó

LA mort d'aquest pintor, esdevinguda a la seva ciutat nadiua d'Olot, en 7 de febrer de 1929, i en circumstàncies personals assenyalades —en vigílies d'una nova exposició de les seves obres—, va sobtar tothom, i en els ambients culturals i artístics va produir veritable sensació.

Havia nascut a Olot, el dia 19 de maig de 1888, i era fill d'aquell altre pintor en Joaquim Vayreda i Vila; així és que per tradició i també per vocació es va dedicar des de petit a les belles arts; primerament estudià a Olot, en l'Escola de Belles Arts que dirigia el pintor Josep Berga i Boix.

Després, jove encara, es traslladà a Barcelona, on assistí a l'acadèmia particular de Francesc Galí, sota la

F. Vayreda.—Paisatge.

influència del qual, i en l'ambient de l'escola olotina que creà el seu pare, féu les seves primeres manifestacions pictòriques.

Desitjós d'obtenir coneixements artístics més extensos, el seu esperit inquiet i insatisfet l'emmenà a París, on va romandre prop d'un any.

F. Vayreda.—Paisatge.

Retornat a Catalunya, obtingué diferents recompenses en diversos certàmens artístics; celebrà exposicions a Barcelona, Madrid i altres capitals, cada vegada amb èxit creixent.

No fou el camí del nostre pintor, un camí fàcil; els seus èxits, quan els assolí, sempre li foren regatejats per

F. Vayreda.—Figura.

algú o altre. Ja quan emprengué la seva direcció heroica hagué de sentir la dolor de veure admesos els seus íntims amics Monegal i Mallol per “Les Arts i els artistes”, mentre ell en restava exclòs.

Entrar aleshores a “Les Arts i els artistes” era una cosa molt important. Francesc Vayreda, a la fi, entrà, reconeixent-se-li els seus mèrits.

Les obres d'aquest pintor resistiren la prova del temps, perquè eren plenes d'un sentit perennal, el sentit de l'art més pregon i més vivament sentit i executat. Rafael Benet, en deixa dites coses ben justes, com per exemple: “Amb

una gran punteria manual, anava col·locant la pasta sense estiraganyar-la i sense les truculències dels gruixos i no atacava mai la tela, sinó que posava amb contenció una pinzellada al costat de l'altra, donant a cada una la seva valor, sense amosaicar-la, sinó fonent els tons, gairebé per simple i estricta relació. Francesc Vayreda fou un mestre veritable de la col·locació de la color: les seves teles són llises i riques de matèria”.

Reproduïm algunes de les seves obres principals, el seu autorretrat inclús.

Dibuix de Francesc Vayreda.

La cançó de Sant Ramon

LA Mare de Déu
un roser plantava;
d'aquest sant roser
n'ha nada una planta.

Sant Ramon n'ha nat,
fill de Vilafranca,
confessor de reis,
de reis i de papes.

Confessava un Rei
que en pecat n'estava,
el pecat n'és gran
Ramon se n'esglaia.

No ploreu, Ramon,
que el pecat s'acaba;
si no em perdoneu
se'n perdrà la Espanya.

Ramon se'n va al port
a llogà una barca.
Ne troba un barquer:
Voleu embarcar-me?

El barquer li diu
que el Rei le'n privava
de poté embarcar
capellans ni frares,
ni estudiants
de la cota llarga.

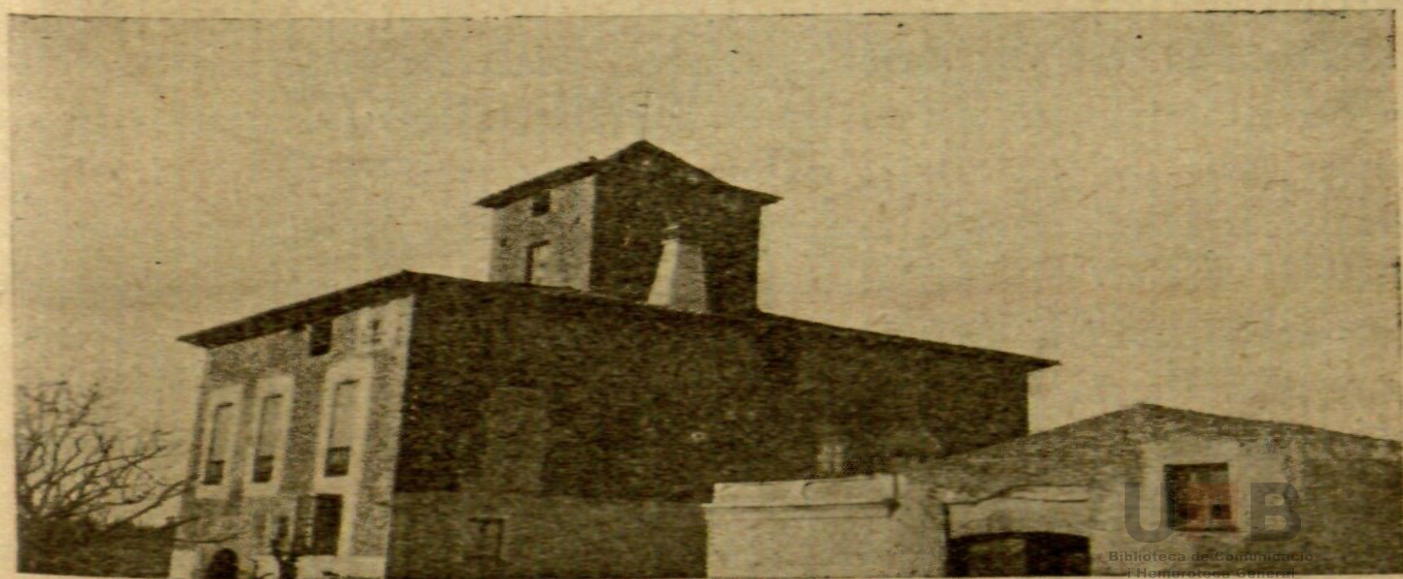
Mireu Sant Ramon
quina n'ha pensada!
Tira el mantó al mar
per fer-li de barca,
i lo gaiatet
per arbre posava,
i amb el Sant cordó
bandera molt santa.
Montjuic el veu,
vaixell assenyala.

Tots els mariners
ixen a muralla:
Jesús! què és allò?
és galera o barca?

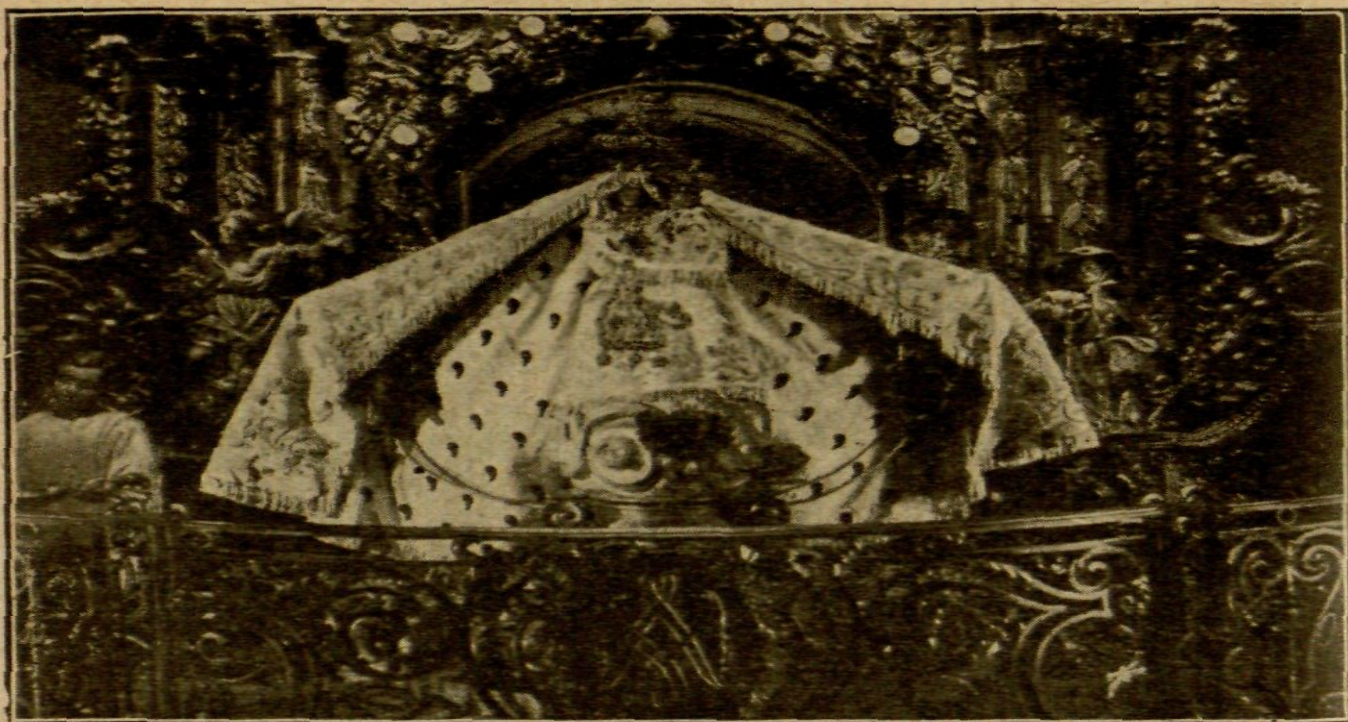
No n'és vaixell, no,
ni galera armada,
que n'és Sant Ramon
que ha fet un miracle.

Rodalies de Reus. - Un paisatge del Barranc de l'Escorial.

Rodalies de Reus. - «Mas de Valls», camí de Salou.

La Imatge de la Mare de Déu de la Misericòrdia.

Santuari de la Mare de Déu de la Misericòrdia, de Reus

E STÀ situat a dos quilòmetres de la ciutat, en direcció a sol ponent, enllaçat per mitjà d'un bonic passeig, que partint de la part baixa de la població condueix a dit Santuari.

L'edifici és de bona planta, estil renaixement, quasi tot de pintures al fresc en l'interior, singularment des del creuer fins al cambril, obra de Josep Franquet i el seu mestre Joan Juncosa, com el seu fill fra Joaquim Juncosa, pintors de Cornudella, de reconeguda celebritat, essent acabada aquella fàbrica a darrers del segle XVII, les dimensions de la qual assoleixen a 33 metres de llarg per 8 d'ample i 11 d'alçada. L'han enriquit, els fills de Reus, amb els seus donatius i ofertes, com pot comprovar-se en l'embelliment de les seves capelles i altars, i en la immensitat de donacions de tota mena, exposades en les vitrines que ostenten les cambres de l'edifici.

Façana principal, en construcció, del Santuari de la Mare de Déu de la Misericòrdia.

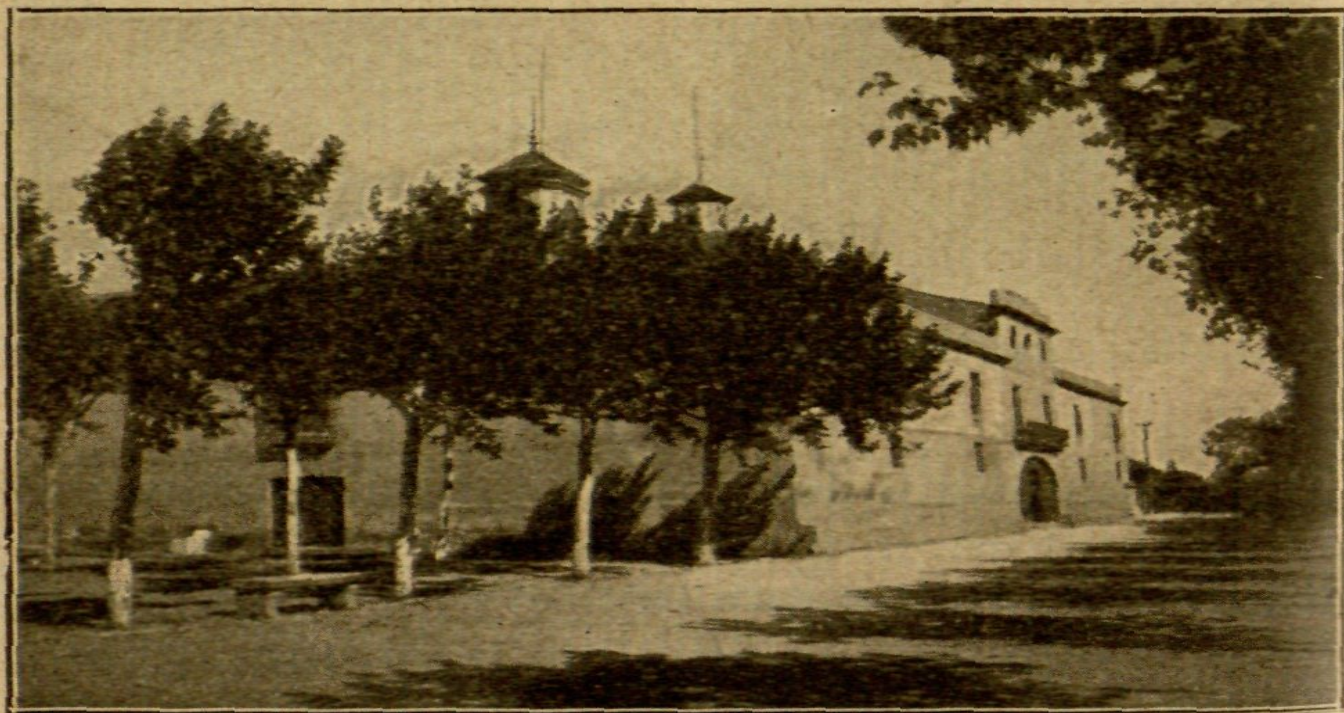
Una petita imatge de la Verge, venerada en una capel·leta alçada al carrer de Monterols, sots la invocació de la Mare de Déu de Betlem o dels set goigs, en el segle XVI, va ésser objecte immediatament de la devoció de tots els seus habitants, augmentada amb la narració d'una noieta, a la qual se li havia aparegut en el lloc on ara està emplaçat el Santuari, disposant aleshores llurs devots, junt amb el consell municipal, que allí mateix fos fabricada

Avinguda del Santuari de la Mare de Déu de la Misericòrdia.

una ermita, inaugurada l'any 1602, amb el trasllat de la imatge des de la capella del carrer de Monterols a la nova església dels afores.

La devoció a l'esmentada imatge va anar en augment i havent-se deslliurat, la ciutat de Reus, de la pesta bubònica que sofriren els pobles de Catalunya, l'any 1650, va ésser resolta la construcció de l'actual Santuari, acabat

Façana lateral del Santuari de la Mare de Déu de la Misericòrdia.

en 1683, en què novament fou traslladada, en 27 de setembre, al seu altar, la piadosa Verge, collocada, durant l'obra, en l'església parroquial, segons Andreu Bofarull, en *Anales históricos de Reus*; continuant des d'aquella data la devoció dels fills de Reus a la seva protectora, fins a aconseguir un Breu apostòlic, l'any 1904, concedint la seva coronació sobirana, acte celebrat el dia 10 d'octubre de l'esmentat any, amb grans festes religioses i populars, havent regalat la corona el rei d'Espanya i delegant per a fer l'entrega i collocació al marquès de Grinyí, en Ramon de Morenes i d'Aleçon, aleshores diputat a Corts per la circumscripció de Reus.

El nom de la Mare de Déu de la Misericòrdia és un dels noms més populars a tota la contrada. Tothom coneix aqueixa imatge, i tothom l'estima: la seva advocació va

l·ligada als millors afectes no solament dels habitants de Reus, ans també de tota la gent que viu en tota l'estesa de viles, pobles i llogarrets, a dotzenes, que, com una ramada graciosa, clapeja aqueix terme grandiós de vinyes, oliverars i hortes gemades, que es diu el Camp de Tarra-gona.

Per això, cada any, en celebrar-se les festes de la Misericòrdia, tenen tanta resonància i són tan llúides. Es despleguen amb una magnificència digna de l'augusta Patrona.

I en el Santuari, els fidels entonen a la Mare de Déu, els següents

Goigs de
de

Ntra. Senyora
Misericordia

Salve Regina, Mater Misericordiae

Puig sou Vos la nostre Mare
y ho teniu a gran honor
Verge de Misericordia,
miràunos ab ulls d'amor

Prop de Reus, Verge Maria,
vostre trono havéu posat
y desde ell de nit y dia
vigilàu vostra ciutat,
com que feu de centinella,
no 'ns cal tindre cap temor
Verge, etc

Fa dos sigles que la peste
convertí a Reus en fossar,
dalla en mà la mort funesta
no 's cansava de segar,
per un poble que així 's troba
no vulgau ja més tristor
Verge, etc

A una pobre pastoreta
Vos aquí us aparexéu
y tot fent la rialleta,
carinyosa li digneu
«Com m'estimo jo a la vila
«vull que cessi son dolor
Verge, etc

«Ves a Reus y donals compte
«de que en carn mortal m'has vist
«y que un ciri encenguin promte
«al derant de Jesucrist
«y veurà desaparèixer
«de la peste 'l gran terror»
Verge, etc

Molt contenta y alegroya
voia a Reus com li haveu dit,
tot creyent la pobre noya
ser creguda tot tegnit.

tramenant vostra encomanda
afarcalde y al rector
Verge, etc

Tota plena de tristesa
y ab los ulls llagimejant,
torna aquí y ab sencillesa
vos diu tot barbotejant
que 's de Reus no l'han creguda,
esclafint tot d'una en plor
Verge, etc

En sas gaitas una rosa
li estampareu al moment
y altra volta en camí 's posa
cumplint vostre manament
lo prodigi o bé 'l miracle
no podis ser major
Verge, etc

Tant bon punt Reus l'encenia
com la peste va minvant,
y a Sant Pere nit y dia
hi està encara avuy cremant,
recordantnos a tota hora
aquell vostre gran favor
Verge, etc

Nostres avis us bastiren
poch després aqueix casal,
tant y tant ells s'hi il·luthiren
qu'en riquesa no te igual:
Santuari com lo vostre
no n'hi ha al Camp de mellor
Verge, etc

Aquí dintre vostre ermija
tot l'any sembla Jubileu,
la gentada que us visita,
Verge Santa, ja ho veheu,
a rendirvos vasallatje

tothom ve aquí ab greu fervor
Verge, etc

Si un favor algú us demana
tot seguit lo concediu,
sempre, oh Verge sobirana
nostres supliques ohíu,
de las gracias tesorera
vos ha fet Nostre Senyor
Verge, etc

De Reus sempre protectora
en tot temps haveu estat
y essent Vos sa defensora
dels perills l'heu deslliurat,
en moments y jorns de proba
sou Vos qui 'ns dona valor
Verge, etc

Quan los camps de set patexen,
per negarnos l'aygua 'l cel
a implorarla comparexén
vostres fills ab viu anhel,
y Vos, Mare compassiva,
prompte 'ns dau bona sahor
Verge, etc

Siáu sempre l'Advocada
de la gran ciutat de Reus,
vos ho prega, agenollada,
aquí dintre a vostres peus,
protegiula, Verge Santa,
y apartual del error
Verge, etc

TORNADA

Mare nostra, dots refugi
y consol del pecador,
Verge de Misericordia,
miràunos ab ulls d'amor

JOSEPH PONS, PVR

23 Novembre 1899. Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

Als colleccionistes de

GOIGS

*fem avinent que tenim un bon
assortit de GOIGS, correspo-
nents a:*

SANTS

SANTES,

MARE DE DÉU

SANT CRIST

etc.

*als preus de **10** i **15** cèntims
cada un, —també acceptem l'in-
tercanvi— en l'Administració de*

**CURIOSITATS
DE CATALUNYA**

RIERA ALTA, 61. - BARCELONA